

- Coperta I: a) Bustul Iuliei Hasdeu văzut prin orificiul făcut în zidul de la „camera spiritistă”;
b) Scaun triunghiular („tripod”) cu numele lui B. P. Hasdeu din mausoleul „Iulia Hasdeu” (de la cimitirul „Bellu”, București). Se află astăzi la Muzeul Memorial „B. P. Hasdeu” din Câmpina.
- Coperta IV: Detalii de la mausoleul „Iulia Hasdeu” (cimitirul „Bellu”, București).

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**HASDEU, BOGDAN PETRICEICU****Arhiva spiritistă** / Bogdan Petriceicu Hasdeu ; transcrierea, trad. textelor și note de Jenica Tabacu, - București : Saeculum I.O., 2020

5 vol.

ISBN 978-973-642-448-9

Vol. 1. : (1889 - 26 febr. 1893). - 2020. - ISBN 978-973-642-449-6
I. Tabacu, Jenica (trad. ; note)
133,9Editura SAECULUM I.O.
ISBN 978-973-642-448-9
ISBN 978-973-642-449-6**Bogdan Petriceicu Hasdeu****ARHIVA
SPIRITISTĂ****Vol. I****(1889-26 febr. 1893)****Transcrierea, traducerea textelor și note de
JENICA TABACU**Editura SAECULUM I.O.
București 2020

Invocație adresată de B. P. Hasdeu spiritelor

În numele lui Dumnezeu, dacă e voia Dreptului, rog toate spiritele bune și prietenești, cari m-au iubit și mă iubesc, deși eu nu merit iubirea, ci numai doară mila lor, să binevoiască, ca mângâiere, ca lumină, ca mijloc de a mă face și eu mai bun pentru mine și pentru frații mei, a mi se comunica prin scrisoare sau în orice alt mod vor crede de mai de cuviință.*

* Invocația adresată spiritelor de către B. P. Hasdeu, fără dată, dar credem că a fost scrisă la începuturile experienței spiritiste.

(Arhivele Statului Craiova, Fond Constantin D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 1)

„Singe ou oiseau” [Maimuță sau pasăre?]

Darwin et son école, surtout Haeckel, veulent à tout prix nous persuader que l'homme descend d'un sorte de gorille ou de chimpanzé. Et la preuve? C'est l'anatomie comparée. Mais ce n'est pas par sa carcasse que l'homme est homme; il est plutôt par sa perfectibilité indéfinie et par le don de la parole. Le singe est-il perfectible? peut-il jamais parvenir à parler? possède-t-il un rudiment dont nous puissions raisonnablement déduire le développement du langage? est-il tout au moins capable d'apprendre et de répéter un mot? Voilà la question. Il y a des oiseaux qui imitent la voix humaine, qui apprennent des phrases, qui réussissent à les employer à propos.

*Eh bien, essayez à faire dire à un singe rien qu'un simple **bonjour** ou **bonsoir**. Par ce droit vraiment spécifique, l'homme est plus près de l'oiseau que du singe. On pourrait facilement bâtir là-dessus une théorie entière. Il n'y a que l'homme et l'oiseau qui chantent*. Or, le chant est un trait plus caractéristique pour l'homme que toute autre particularité anatomique. Plus l'homme est primitif, et plus il chante. Il y a des peuplades sauvages qui ne parlent guère qu'en chantant. C'est la civilisation qui affaiblit graduellement ce penchant et qui le rend moins sensible. Il faut donc supporter que l'être qui aurait servi de souche à l'humanité aurait été tout chanson. Certes, ce ne pouvait être un singe; et, si l'on veut coûte que coûte que ce soit une vertèbre inférieure quelconque, cela ne saurait être qu'un oiseau. On nous dit l'embryon humain reproduit exactement par atavisme celui du singe.*

Nous opposerons un atavisme d'un autre espèce: chaque enfant, sans exception, et quelque fois jusqu'à un âge assez avancé, rêve souvent qu'il vole dans les airs. Ne serait-ce pas un souvenir de son existence antérieure comme oiseau? Et puis, notre goût pour les couleurs et pour les ornements, un goût singulièrement propre aux sauvages, ne rappelle-t-il pas le plumage des oiseaux? Pour mon compte, je crois à la série harmonique des espèces, sans jamais les faire descendre les unes des autres; mais, si l'on veut absolument m'imposer une pareille descendance, alors je préfère être oiseau plutôt que singe, et mes raisons sont des raisons, sans être anatomiques.

Julie Hasdeu

(pe verso)

Ce que Darwin nous dit quelque part d'un gibbon produisant une octave entière, s'applique tout aussi bien à un chat. Ce n'est pas du chant, ça...

[Darwin și școala sa, mai ales Haeckel, vor cu orice preț să ne convingă că omul descinde dintr-un fel de gorilă sau cimpanzeu. Și dovada? Este anatomia comparată. Dar nu prin învelișul său omul este om. Este mai degrabă prin perfecțiunea nedefinită și prin darul graiului. Maimuța este perfectibilă? poate să ajungă vreodată să vorbească? posedă un rudiment din care să putem rezonabil deduce dezvoltarea limbajului? este cel puțin capabilă să învețe și să repete un cuvânt? Iată întrebarea. Sunt păsări care imită vocea umană, care învață fraze, care reușesc să le folosească.

Ei bine, încercați să faceți o maimuță să spună un simplu **bună ziua** sau **bună seara**. Prin acest drept cu adevărat specific, omul este mult mai aproape de pasăre decât de maimuță. Am putea cu ușurință construi aici o teorie întreagă. Doar omul și pasărea cântă. Or, cântecul este o trăsătură mai caracteristică pentru om decât orice altă particularitate anatomică. Cu cât omul este mai primitiv, cu atât mai mult el cântă. Sunt populații sălbatice care nu vorbesc niciodată decât cântând. Civilizația slăbește gradual această aplecare și o face mai puțin sensibilă. Trebuie, deci, să presupunem că ființa de la originea umanității a fost în întregime un cântec. Cu siguranță, ea nu putea fi o maimuță; și dacă vrem cu orice preț o vertebră inferioară oarecare, aceasta nu ar fi decât o pasăre. Ni se spune că embrionul uman reproduce exact prin atavism pe cel al maimuței.

Noi vom opune un atavism al altei specii: fiecare copil, fără excepție, și câteodată până la o vârstă destul de avansată, visează deseori că

zboară. Nu ar fi aceasta o amintire a existenței sale anterioare ca pasăre? Apoi gustul nostru pentru culori și pentru ornamente, un gust propriu mai ales sălbaticilor, nu amintește el de penelul păsărilor?

În ceea ce mă privește, eu cred în seria armonică a speciilor, fără a le face niciodată să descindă unele din altele; dar, dacă vrem în mod absolut să impunem o asemenea descendență, atunci prefer să fiu pasăre mai degrabă decât maimuță, și rațiunile mele sunt rațiuni, fără a fi anatomice.

Julie Hasdeu

(pe verso)

Ceea ce Darwin ne spune undeva despre un gibbon producând o octavă întreagă, se aplică la fel de bine la o pisică. Dar acela nu este cântec. 3 august 1889]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul 3, 8 file)

Mesaje spiritiste scrise de B. P. Hasdeu

À son heure dernière, l'homme sent qu'il n'a été rien, mais qu'il devient quelque chose. [În ceasul din urmă, omul simte că nu a fost nimic, dar că devine ceva.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 4)

Întrebarea lui B. P. Hasdeu: *est-tu bien?* [Ești bine?]

Răspuns: *Cette question est drôle. Je ne souffre plus rien. Julie Hasdeu.* [Această întrebare este nostimă. Nu mai sufăr de nimic. Julie Hasdeu]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 6)

Cher papa, je te prie de venir plus vite car tu me verras heureuse. [Dragă tată, te rog să vii mai repede căci mă vei vedea fericită]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 7)

Mon papa, ne désespère pas. [Tată, nu dispera.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 8)

Întrebarea lui B. P. Hasdeu: *As-tu rencontré V. H. **? [L-ai întâlnit pe V. H. ?]

Răspuns: *Nous parlons continuellement ensemble.* [Noi vorbim continuu împreună.]

Întrebarea lui B. P. Hasdeu: *Es-tu toujours gaie?* [Ești la fel de veselă?]

Răspuns: *Oui, et même plus gaie.* [Da, și chiar mai veselă.]

*V. H. , probabil inițialele lui Victor Hugo, scriitorul preferat de Julie Hasdeu

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 9)

La vie est le tonneau des Danaïdes: plus vite on la remplit, plus vite elle s'écoule. [Viața este butoiul Danaidelor: cu cât mai repede o umpli, cu atât mai repede se scurge.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 10)

La folie est le désespoir. Julia Hasdeu. [Nebunia este disperarea. Julia Hasdeu.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 12)

Non, ici il n'y a pas d'âge; chacun a la forme type de son individualité.

Les tables tournantes se mouvent à l'aide des esprits restés sur terre, où ils épient une nouvelle incorporation; ce ne sont pas les esprits parvenus au degré supérieur de l'immortalité qui ne descendent jamais en spectacles et ne se font sentir qu'aux élus. [Nu, aici nu există vârstă; fiecare are forma tip a individualității sale. Mesele învârtitoare se mișcă cu ajutorul spiritelor rămase pe pământ, unde încearcă să descopere o nouă încorporare; acestea nu sunt spiritele ajunse la un grad superior al imortalității care nu coboară niciodată în spectacole și nu se fac simțite decât aleșilor.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 14)

Il y a des phrases banales, mais qui sont sublimes quand on y croit. [Există fraze banale, dar care sunt sublime când crezi în ele.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 16)

Mon papa, je sais que tu es bien malheureux... [Tata, știu că ești foarte nefericit...]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 17)

Invocații adresate spiritelor de către B. P. Hasdeu

Avec la grâce de Dieu,

S'il est opportun, et au choix.

Les questions qui me préoccupent beaucoup pour le moment, et auxquelles pourraient répondre mes chers: ma Julie, ou bien mon père, ou mon oncle Boleslas:

1. *La voûte du temple pourra-t-elle supporter le monument qui va être placé dessus?*

2. *Pourquoi mon fermier ne me répond-il rien à ma dernière lettre? Est-ce inquiétant?*

3. *Dois-je envoyer à l'avocat Kiriac les papiers qu'il me demande?*

4. *Quelles doivent être les dix fleurs à peindre sur la voûte du temple? Ou bien faut-il faire autre chose?*

5. *Quel est le jour de la semaine que tu préfères pour notre correspondance, ou pour celle avec mes chers?*

6. *Puisque Kosmovici voudrait réaliser pour la scène roumaine ton plan dramatique de Thomasine Spinola, pourrais-tu l'aider en l'inspirant? C'est un des sujets les plus beaux et les plus difficiles!*

7. *Kosmovici peut-il se soumettre à l'hypnotisation par le Dr. Steiner?*

8. *D'où proviennent les fautes d'orthographe que l'on observe généralement dans les communications des esprits, même des très supérieurs?*

9. *M'est-il permis de savoir le nom de la planète ou de la région où tu planes, si ce nom est connu des humains?*

[Cu voia lui Dumnezeu,

Dacă este oportun, și la alegere.

Întrebările care mă preocupă mult pentru moment și la care ar putea să răspundă scumpii mei: Julia mea, sau la fel de bine tatăl meu, sau unchiul meu Boleslav:

1. Bolta templului va putea să susțină monumentul care va fi așezat deasupra?

2. De ce fermierul meu nu-mi răspunde la ultima scrisoare?
3. Trebuie să trimit avocatului Kiriac hârtiile pe care mi le cere?
4. Care trebuie să fie cele zece flori de pictat pe bolta templului?
5. Care este ziua săptămânii pe care tu o preferi pentru corespondența noastră? Sau pentru cea cu scumpii mei?
6. Deoarece Kosmovici ar vrea să realizeze pentru scena românească planul tău dramatic *Thomasine Spinola*, ai putea să-l ajuți inspirându-l? Este unul dintre subiectele cele mai frumoase și mai dificile!
7. Kosmovici poate să se supună hipnotizării realizate de dr. Steiner?
8. De unde provin greșelile de ortografie pe care le observăm în general în comunicațiunile spiritelor, chiar și ale celor superioare?
9. Îmi este permis să știu numele planetei sau al regiunii unde zbori, dacă acest nume este cunoscut de ființele umane?

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 7, fila 18)

La fleur d'immortalité est superbe.

Oui, tu me verras; je tâcherai de me rendre visible, mais seulement à toi, car c'est une grâce de Dieu.

La morale du monde c'est une espèce d'assurance mutuelle, fondée sur l'intérêt personnel de chacun à part.

[Floarea nemuririi este superbă

Da, mă vei vedea; voi încerca să mă fac vizibilă, dar numai ție, căci este cu voia lui Dumnezeu.

Morala lumii este o specie de asigurare mutuală, fondată pe interesul personal al fiecăruia în parte.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 20)

Ce qui empêche la volonté de pouvoir tout, c'est le corps; donc, une fois débarrassée du corps, la volonté acquiert une puissance vraiment merveilleuse. Julie Hasdeu. [Ceea ce împiedică voința de a putea totul este corpul; deci, o dată debarasată de corp, voința dobândește o putere cu adevărat minunată. Julie Hasdeu.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 21)

Il n'y aurait d'envie ni des querelles entre les hommes si tous savaient la vérité entière, chacun sur soi-même et sur tous les autres. Julie Hasdeu

[Nu ar exista invidie, nici dispute între oameni dacă toți ar ști adevărul întreg, fiecare despre sine însuși și despre ceilalți. Julie Hasdeu.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 23)

La génie est le don de percer les ténèbres que les autres croient infranchissables et même inabordables. Julie Hasdeu.

[Geniul este darul de a pătrunde tenebrele pe care alții le cred de nepătruns și chiar inabordabile. Julie Hasdeu.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 24)

Ce serait très bien si tu demandes M. Gubernatis s'il a publié son étude en lui envoyant ces pensées car il n'a pas envoyé son journal bien qu'il est paru depuis deux jours.

[Ar fi foarte bine să-l întrebi pe dl Gubernatis dacă și-a publicat studiul trimițându-i aceste gânduri, căci el nu a trimis jurnalul său deși a apărut de două zile.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 25)

Oui, nous avons vu tous nos parents, tous heureux, et nous vous aimons.

[Da, ne-am văzut toate rudele, pe toți fericiți, și vă iubim.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 26)

Puisque tout le monde nous trompe, la vie terrestre nous habitue à un doute continuel, qui nous empêche d'entrevoir la vie céleste, comme si nous craignons d'être trompés par Dieu même.

[Pentru că toată lumea ne înșală, viața terestră ne obișnuiește cu o îndoială continuă, care ne împiedică să întrevădem viața cerească, ca și cum ne temem să fim înșelați de Dumnezeu însuși.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 27)

Le cadavre d'un homme est un habit usé que l'on met de côté dans une garde-robe nommé cimetière, tandis que l'homme véritable endosse un habit neuf et s'en va en l'autre monde. Julie Hasdeu.

[Cadavrul unui om este o haină uzată pe care-o punem de-o parte într-o garderobă numită cimitir, în timp ce omul veritabil îmbracă un veșmânt nou și merge în lumea cealaltă. Julie Hasdeu]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 29)

Impossible que, après la mort, les mariés soient ensemble dans le paradis, car ils en feraient un enfer. Julie Hasdeu

[Imposibil ca, după moarte, soții să fie împreună în paradis, căci ar face din el un infern. Julie Hasdeu.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 30)

L'amour est une préparation très imparfaite à la vie éternelle, où tout est amour et rien qu'amour, mais amour parfait.

L'amour parfait est exempt de tout intérêt et de toute passion, deux éléments qui le rendent imparfait chez les humains.

[Iubirea este o pregătire foarte imperfectă la viața eternă, unde totul este iubire și nimic decât iubire, dar iubire perfectă.]

Iubirea perfectă este lipsită de orice interes și pasiune, două elemente care o fac imperfectă la ființele umane.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 31)

Non, l'esprit pur jouit de l'éternité, mais il n'y a que les âmes supérieurs qui parviennent, tandis que les autres subissent plusieurs transitions humaines ou non humaines.

Enfant, c'est le réveil après la mort, en s'étonnant de tout ce qui l'entoure, car il se rappelle un monde tout à fait différent et toutes les conditions d'existence absolument autres.

[Nu, spiritul pur se bucură de nemurire, dar numai sufletele superioare ajung acolo, în timp ce celelalte suportă mai multe tranziții umane sau non-umane.]

Copil, este trezirea după moarte, fiind uimit de tot ceea ce-l înconjoară, căci își amintește de lume în întregime diferită și de toate condițiile de existență absolut altele.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 32)

La critique en Roumanie est un simple juge de paix dont la compétence est trop restreinte; c'est pourquoi j'écris en français, afin de pouvoir être jugée en dernière instance par une Cour de Cassation.

[Critica în România este un simplu judecător de pace a cărui competență este prea restrânsă; de aceea am scris în franceză, ca să pot fi judecată în ultimă instanță de către o Curte de Casație.]

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 32)

Întrebarea lui B. P. Hasdeu: *Quel est le plus grand poète?* [Care este cel mai mare poet?]

Răspuns: *Le plus grand poète est Shakespeare, après lui Victor Hugo.* [Cel mai mare poet este Shakespeare, după el Victor Hugo.]

Întrebarea lui B. P. Hasdeu: *Alors le véritable Shakespeare, ce n'est pas Ovidiu?* [Atunci adevăratul Shakespeare, nu este Ovidiu?]

Răspuns: *Non, c'est une plaisanterie.* [Nu, este o glumă.]

Întrebarea lui B. P. Hasdeu: *Mais Homère, est-ce un personnage?* [Dar Homer este un personaj?]

Răspuns: *Une fiction; c'est un assemblage.* [O ficțiune, este un ambalaj.]

*Shakespeare donne le caractère de l'homme en tant qu'espèce et en tant qu'individu, mieux que tous ceux qui prétendent avoir étudié la psychologie comme spécialité; il connaît tous les secrets de toutes les âmes les plus diverses comme s'il avait vécu dans chacune d'elles, et mieux que l'on ne connaît généralement sa propre âme; enfin on trouve dans Shakespeare la synthèse et l'analyse de la nature humaine toute entière. Un grand homme ne peut avoir de petits défauts.** [Shakespeare dă caracterul omului ca specie și ca individ mai bine decât toți cei care pretind că au studiat psihologia ca specialitate; el cunoaște toate secretele tuturor sufletelor celor mai diverse ca și cum ar fi trăit în fiecare dintre ele, și mai bine decât ne-am cunoaște în general propriul suflet; în sfârșit, găsim la Shakespeare sinteza și analiza întregii naturi umane. Un om mare nu poate avea defecte mici.]

*Această ultimă propoziție este scrisă pe verso.

(Arhivele Statului Craiova, Fond C. D. Fortunescu, pachetul nr. 8, fila 34)